

NOVA AKROPOLA

Z A B O L J E G Č O V J E K A I B O L J I S V I J E T

Zemlja Ijudi

KRIZA ODGOJA
I OBRAZOVANJA

Francis Bacon
O RAZGOVORU

Marko Aurelije
MISLI

Emile Galle
PJESNIK NA STAKLU

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

04 | 2015. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

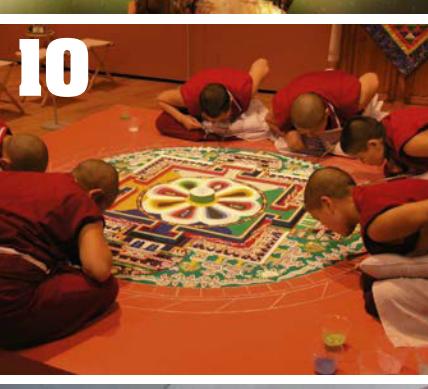
4

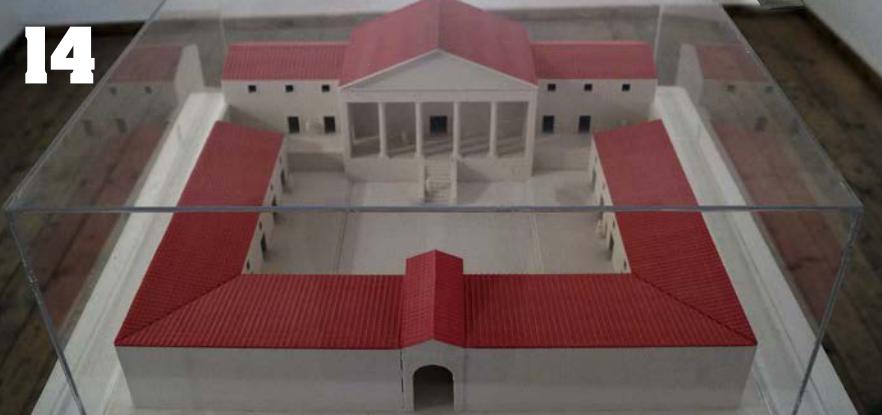
8

10

14

18

20

Sadržaj

4 KRIZA ODGOJA I OBRAZOVANJA

Sabine Leitner

8 Francis Bacon O RAZGOVORU

Branka Žaja

10 Antoine de Saint-Exupéry ZEMLJA LJUDI

Marta Mihičić

13 Marko Aurelije MISLI

Vesna Bosnar

14 Arheološki park RIJEČKI PRINCIPIJ

Intervju s arheologinjom Nikolinom Radić Štivić

18 Emile Galle - PJESNIK NA STAKLU

Anastazija Pulja

20 DRAGO KAMENJE

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Luka Marić, Dijana Kotarac, Sofija Stepanovska, Anastazija Pulja, Marta Mihičić

Redakturna: Dijana Kotarac

Lektura: Branka Žaja, Vesna Bosnar

Tehničko uredništvo: Atila Barta, Svetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222, Fax: 01/233 0450

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Proslavljeni autor *Malog princa*, Antoine de Saint-Exupéry, u svojoj knjizi *Zemlja ljudi* govori da postoji samo jedno pravo bogatstvo, a to su ljudski odnosi. *Radeći samo za materijalna dobra, zatvaramo se u samoću koja ne donosi ništa što bi bilo vrijedno života. Mi dišemo samo onda kada smo povezani s našom braćom jednim zajedničkim ciljem... Tek kad postanemo svjesni svoje uloge, čak i najskromnije, bit ćemo sretni. Samo tada ćemo moći živjeti u miru i umrijeti u miru, jer ono što daje smisao životu, daje smisao i smrti.*

Nažalost, jedinstvo i povezanost se gotovo naočigled osipaju i kao da nestaju u nepovrat, a što samo odražava duboku krizu suvremenog čovjeka i svijeta.

Civilizacijski obrazac utemeljen na tehnološkim inovacijama kao osnovnim pokretačima brzog ekonomskog rasta Zapad je uspio nametnuti cijelom

svijetu. Svjetom je zavladala manija materijalnog napretka pod svaku cijenu, pred čijom se silinom urušio i temeljni sustav vrijednosti. Čovjek se otuđio od drugog čovjeka i postao je okrenut sebi i vlastitim interesima. Takvo stanje stvari neminovno vodi krizi pojedinaca i društava. Premda naizgled paradoksalno, globalna ekonomska kriza, klimatske promjene, prirodne katastrofe, terorizam koji potresaju svijet, pozivaju na uzbunu te vode nužnosti uspostave zdrave ravnoteže.

Srećom, bogati mozaik ljudske povijesti pokazuje nam zanimljiv fenomen: čovjek se može vinuti iznad unutarnjih i vanjskih ograničenja, prilagoditi se novim okolnostima te krenuti iznova graditi bolji, humaniji svijet. ■

KRIZA ODGOJA I OBRAZOVANJA

Sabine Leitner

Obrzovni standardi poput razine pismenosti, znanja matematike, kao i opće znanje i ponašanje, u razvijenom su svijetu u opadanju. Milijuni mlađih ljudi nisu skloni školi. Oni danas ne vide puno smisla u formalnom obrazovanju unatoč činjenici da su se prethodne generacije toliko borile da bi im učinile dostupnim ono što je nekada bila povlastica samo bogatih. U Velikoj Britaniji, na primjer, broj neopravdanih izostanaka raste iz godine u godinu pa je problem toliko narastao da britanska vlada daje novčani poticaj nezainteresiranim učenicima da ih zadrži u školi, podalje od ulice.

Vlade su pod stalnim pritiskom javnosti zbog ovih problema, pa je u posljednjem desetljeću u europ-

skom obrazovnom sustavu bilo više promjena nego u bilo kojem prije. Niti jedna reforma do sada nije preokrenula spomenuti trend; učitelji postaju umorni od stalnih primjena novih vladinih odredbi koje samo povećavaju njihova zaduženja, ali ne postižu očekivana poboljšanja.

Uzrok problema nije u nedostatku resursa. Sredstva koja vlade ulažu u obrazovanje u većini slučajeva stalno rastu i moderne su škole opremljene iznenađujućom razinom visoko-tehnoloških pomagala poput računala i interaktivnih školskih ploča osmišljenih da pomognu pri učenju i omoguće pristup informacijama.

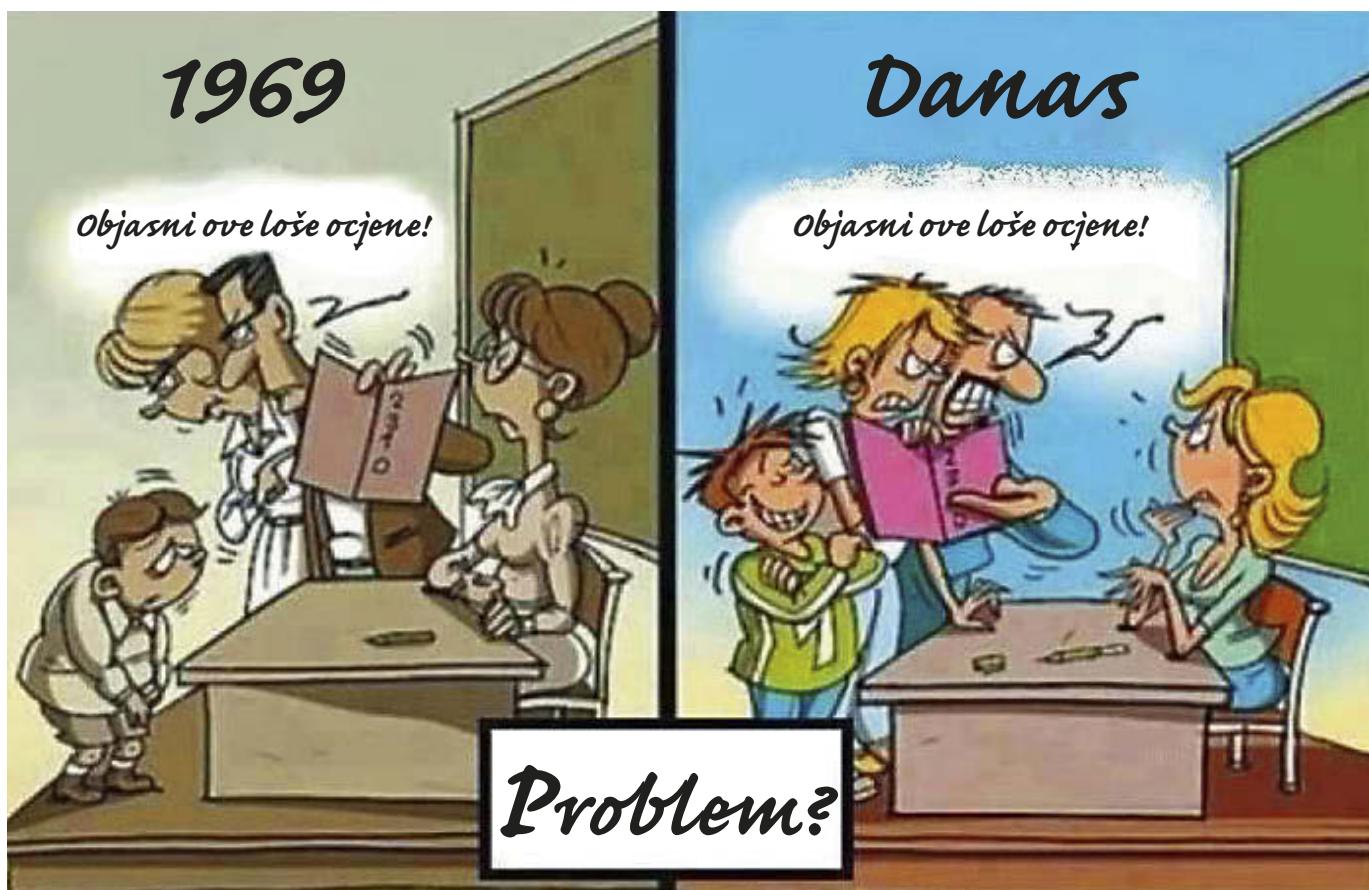
Ne nedostaje ni obrazovnih teorija, istraživanja, statistike, a napredak u znanosti omogućio je i bolje razumijevanje ljudskog mozga. Pa zašto smo onda, unatoč najboljim materijalnim mogućnostima i suprotno našem vjerovanju u stalni linearni napredak, došli do ovakvog stanja?

Problem također nije ograničen samo na državni obrazovni sustav, već se podjednako tiče i roditelja koji sve više zdvajaju kako odgojiti svoju djecu. Razdirani su između liberalnih i autoritarnih teorija bojeći se uzrokovanja trajnih trauma ili "nametanja" svojih pogleda potomstvu. Nemoćni su pred vanjskim utjecajima televizije i interneta te još iscrpljeniji i u još većem nedostatku vremena zbog poslova koji su zahtjevniji u usporedbi s poslovima prethodnih generacija. U strahu da bi aktivno mogli učiniti štetu, roditelji pribjegavaju pasivnom stavu što je moguće manjeg miješanja u "prirodno" odrađanje svoje djece, a takav je stav izravno povezan sa znatnim porastom mladenačkog kriminala i lošeg ponašanja.

To ne znači da su prethodne generacije imale bolje razvijene roditeljske vještine, nego su imale vrijednosni sustav i opću suglasnost o tome kako odgajati djecu. Temeljni je uzrok današnje krize nedostatak jasnog i koherentnog pogleda na obrazovanje,

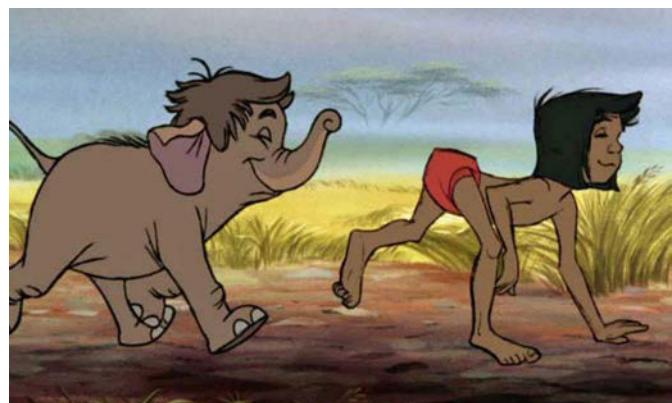
te široko neslaganje oko skoro svakog obrazovnog problema. Ovo neslaganje daleko nadilazi zdravo nadmetanje ideja koje je nužno za stvaranje pozitivne dinamike stalnog napredovanja i usavršavanja. Ono odražava puno dublji nedostatak jedinstva i povezanosti: odražava krizu identiteta, svrhe i smisla modernog čovjeka. Kriza zapadnog obrazovnog sustava jest odraz krize zapadne civilizacije.

Veza između obrazovanja i kulture

Enciklopedija Britannica definira obrazovanje kao "prijenos vrijednosti i akumuliranog znanja društva". Ovaj je proces ekvivalentan antropološkom pojmu *kultiviranja* jer od svih živih bića jedino čovjek zaista ima kulturu. Životinje je nemaju, a nemaju ni sposobnost njenog prenošenja budućim generacijama, osim onog genetski uvjetovanog. Ali čovjek ima sposobnost prenošenja nematerijalnih koncepta na negenetski način. Tako možemo prenositi znanje, vrijednosti i ideje koje ne samo da nam pomažu preživjeti, nego nam i omogućuju ovladati našim okolišem na višoj tehnološkoj razini.

Engleski povjesničar kulture Christopher Dawson (1889. - 1970.) napisao je još 1961. godine gotovo pročansku knjigu nazvanu *Kriза zapadnog obrazovanja*, u kojoj kaže: "Kultura je, kako joj ime govori, umjetni proizvod. Ona je poput grada koji je izgrađen napornim radom generacije za generacijom, a ne džungla izrasla spontano pod slijepim pritiskom prirodnih sila. Bit kulture je da se ona prenosi i stječe, pa iako je nasleđuje jedna generacija od druge, radi se o društvenom, a ne o biološkom nasljeđu. Otuda je jasno da je kultura neodvojiva od odgoja i obrazovanja, dok su odgoj i obrazovanje, u najširem smislu, ono što antropolozi označavaju pojmom kultiviranja, tj. procesom kojim zajednica predaje kulturu pojedincu koji je preuzima."

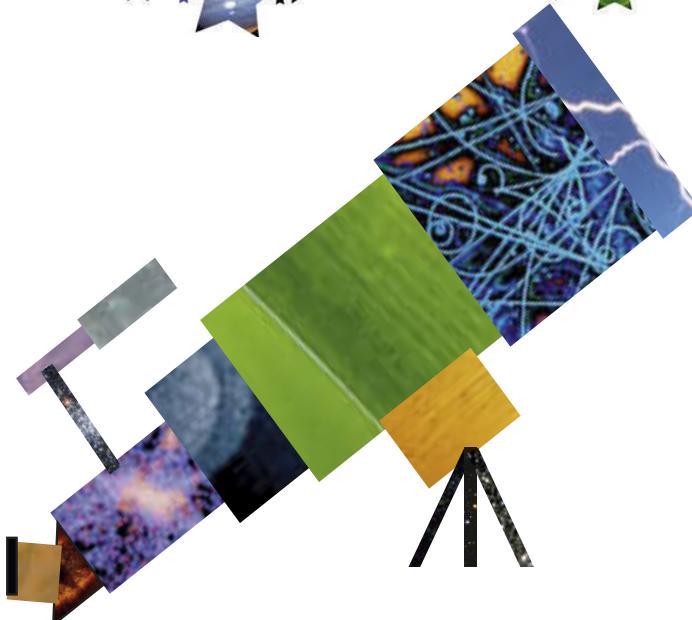

Nema kulture bez odgoja i obrazovanja, niti odgoja i obrazovanja bez kulture. Kako možemo podučavati strani jezik bez poznавања vlastitog? Kako možemo podučavati glazbu bez osvrtanja na velika glazbena djela naše prošlosti? Kako možemo podučavati znanost bez znanja o velikim otkrićima i postignućima naših prethodnika?

Neki misle da je kultura nametanje sustava upitnih vjerovanja djeci koja još nemaju razvijenu svijest. Istina jest da je svako dijete rođeno bez kulture i da će proces kultiviranja u velikoj mjeri definirati njihov način mišljenja, njihove vrijednosti, njihovo ponašanje i vjerovanja. Međutim, bez kultiviranja čovjek bi ostao u svom primitivnom stanju i nikada ne bi razvio sposobnost čitanja i pisanja, umjetnost, znanost, glazbu itd., ili duboko razumijevanje i poštovanje zakona univerzuma.

eXploring your universe

Kultura nije cilj već sredstvo

Važno je razumjeti da s više točke gledišta kultura nije cilj sam po sebi. Konačno, svrha kultiviranja nije puko prenošenje i produljenje određene kulture. Kultura omogućava ljudsku evoluciju.

Kroz proces kultiviranja mi u samo nekoliko godina svoga života naučimo ono za što je čovječanstvu trebalo tisuće godina. Samo kulturom čovjek može razviti svoju čovječnost, svoju humanu prirodu. Često se kaže da je svrha odgoja i obrazovanja "izvući" (latinski: *educare*) unutarnji potencijal. Bez kulture i odgoja i obrazovanja ne možemo razviti taj potencijal. Šipiljski su ljudi imali isti potencijal za čitanje i pisanje, znanost i umjetnost kao i njihovi moderni nasljednici, ali ih je nedostatak odgovarajućeg okruženja općenito sprečavao u razvoju tih vještina. Uvijek je potreban vanjski poticaj za razvoj nutarnjeg potencijala. Kao što i sjemenka posjeduje potencijal stabla u koje može izrasti, ali to ne može učiniti bez povoljnog okoliša i vanjskog poticaja vode i svjetla, tako i ljudska bića trebaju povoljno okruženje (kulturnu) i vanjski poticaj (odgoj i obrazovanje) da bi razvili svoj potencijal. Mi ne razvijamo govor bez vanjskog modela govora koji oponašamo, ne možemo razviti ljubav bez iskustva ljubavi, a ne bismo ni hodali uspravno da smo odrasli među životinjama.

Odgoj i obrazovanje više su od zbroja njihovih dijelova

Treba prihvatići činjenicu da će odgoj i obrazovanje uvijek biti subjektivni proces. Do određene mjeru taj proces neizbjegno znači prijenos našeg vlastitog gledišta drugima, našeg načina razmišljanja, naših vrijednosti i naših uvjerenja i vjerovanja. Budući da niti jedna individua ili civilizacija nije savršena, to također znači i prijenos naših vlastitih ograničenja, manjkavih načina razmišljanja, predrasuda i krivih prepostavki. Što više sumnjamo u svoje vrijednosti, što više propituјemo svoju povjesnu ulogu, to smo nesigurniji u prenošenju svojih vjerovanja i uvjerenja djeci. Napokon, ne želimo ovjekovječiti iskrivljene norme i obrasce.

Pa ipak, iako je istina da ljudska bića neće biti samo neizmjerno obogaćena, nego i ograničena svojim "naslijedenim svjetonazorom", trebamo razumjeti i drugi fenomen: ljudski se potencijal može vinuti iznad unutarnjih i vanjskih ograničenja, prilagoditi se novim okolnostima te stvarati nove i bolje oblike civilizacije. Da ljudi nemaju tu sposobnost, nikada ne bi bilo nikakvog napretka. Bogat mozaik ljudske povijesti prepun je primjera da jednostavno nismo bili zadovoljni onime što smo primili od naših roditelja. Naprotiv, imamo potrebu osvajati nove dimenzije, otkrivati nove paradigme i kontinuirano poboljšavati svoje prilike.

Mi želimo evoluirati; nismo samo roboti hranjeni specifičnim informacijama. Mi smo živi i želimo rasti. Dakle, ono što poučavamo i prenosimo nije najvažnija stvar; ono što je puno važnije jest ono probuđeno u svakoj individui. Kulturni elementi nisu digitalni podaci, već živi elementi sa snagom buđenja uspavanih životnih snaga u dušama ljudskih bića. Odgoj i obrazovanje ne znače ispiranje mozgova i programiranje djece da nastave putem svojih roditelja, nego buđenje njihovog jedinstvenog unutarnjeg potencijala. ☺

Nastavak u sljedećem broju...

Francis Bacon

O RAZGOVORU

Neki u razgovoru više žele zadiviti svojom domišljatošću, time što mogu govoriti o svemu, negoli svojim rasuđivanjem – sposobnošću da uoče ono što je istinito; kao da je vrijedno hvale znati govoriti o nečemu, a ne ispravno rasuđivati. Neki su u određenim općim predmetima ili temama dobri, ali im nedostaje raznovrsnost; ta vrsta siromaštva obično je dosadna, a kad se jednom uoči, smiješna je. Najčasnija uloga u razgovoru je u njegovom pokretanju, a potom u usmjeravanju i prelaženju na nešto drugo jer čovjek tada drži konce u rukama. Dobro je u

raspravu i razgovor unositi promjene, argumente, priče s razlozima, postavljati pitanja s izražavanjem mišljenja, šalu miješati s ozbiljnim stvarima; jer dosadno je kad netko zamara i gnjavi previše s bilo čime. Što se šale tiče, postoje odredene stvari koje treba poštovati: naime, religiju, državne poslove, velike osobe, bilo čiji trenutno važan posao i sve što zaslužuje samilost. Ipak, ima nekih koji misle da im je duh zaspao ako ne ispale ponešto što pogoda u živac. To je žica koju treba obuzdati: *Parce, puer, stimulis et fortius utere loris.* (Poštedi ostrugu, momče, a uzde pritegni jače.)

I uopće, ljudi trebaju moći razlikovati slano od gorogka. Zaciјelo, onaj tko ima satiričnu žicu, pa se drugi plaše njegove duhovitosti, treba se i sam plašiti tuđega pamćenja. Onaj tko puno pita, puno će i naučiti i ugredit će drugima, a naročito ako bude prilagođavao svoja pitanja znanju onih koje pita; jer njima će dati priliku da govoreći ugode sebi, a sam će neprestano prikupljati znanje. Ali, neka njegova pitanja ne budu neugodna jer to više priliči istražitelju. I neka svakako i drugima da priliku govoriti. Čak i ako ima takvih koji bi htjeli vladati i zauzeti čitavo vrijeme, valja naći način da ih čovjek prekine i da u razgovor uvede druge, kao što svirači obično čine s onima koji predugo plešu galjardu. Ako se katkada pretvaraš da ne znaš ono što ljudi misle da znaš, drugi će put smatrati da znaš ono što ne znaš. O sebi samome treba rijetko kad govoriti i dobro birati što se govari. Poznavao sam jednoga o kome se govorilo s podsmijehom: *Taj je zaciјelo pametan čovjek jer toliko govari o sebi.*

Samo je jedan slučaj kad čovjek smije hvaliti sebe i kad je to prikladno, a to je kad hvali vrlinu drugoga, naročito ako je to vrlina na koju i sam polaže pravo.

Uvredljive riječi o drugima treba škrto upotrebljavati jer razgovor treba biti poput polja, a ne kao put koji vodi nečijoj kući. Poznavao sam dva plemića sa zapadne strane Engleske, od kojih je jedan bio sklon podrugivanju, ali je uvijek priređivao kraljevska gošćenja u svojoj kući. Onaj drugi je imao običaj pitati ljude koji su sjedili za stolom prvoga: *Recite iskreno, je li pala koja poruga ili zajedljivost?* Nato bi gost odgovorio: *Dogodilo se to i to.* A plemić bi rekao: *Znao sam ja da on mora pokvariti dobru večeru.*

Promišljenost u govoru više je od rječitosti, a govoriti prikladno sa sugovornikom više je nego govoriti dobrim riječima ili dobrim redom. Dug neprekidan govor, bez sugovornikova sudjelovanja, pokazuje nerazboritost, a odgovor bez staloženog izlaganja pokazuje plitkost i slabost. Kao što vidimo kod životinja - one koje su najslabije u trci, najspretnije su u zaokretanju; baš kao što se razlikuju hrt i kunić. Zadržavati se previše na detaljima prije nego što se prijeđe na bit, zamorno je; ne zadržavati se nimalo, neuglađeno je.◆

Iz knjige: Francis Bacon: *Eseji ili savjeti politički i moralni*

Antoine de Saint-Exupéry

ZEMLJA LJUDI

Proljetni autor *Malog princa*, Antoine de Saint-Exupéry (1900. – 1944.), napisao je i druga, manje poznata, ali jednako vrijedna djela koja plijene pažnju životnom filozofijom. Poznata rečenica iz *Malog princa*, "čovjek samo srcem dobro vidi, bitno je očima nevidljivo", potvrđuje se i u djelima *Ratni pilot*, *Noćni let*, *Južna pošta te Zemlja ljudi*. Po profesiji ratni i probni pilot, Saint-Exupéry doživio je mnoge nesreće tijekom letova, gubitak sudrugova i susrete sa smrću. Ta su iskustva u njemu probudila tragaoca za smislim postojanja, prijateljstva, ljudskih odnosa, za istinom i humanim vrijednostima.

U knjizi *Zemlja ljudi*, u naizgled različitim, ali povezanim pričama, Saint-Exupéry iznosi svoje pustolovine, opisuje doživljaje svojih drugova, međusobnu povezanost i prijateljstvo, svoja iskustva i razmišljanja o životu i судбини za vrijeme noćnih letova pod zvjezdama te dnevnih iznad oblaka.

Kako nastaviti smjelo naprijed nakon što se avion sruši u pustinji, a bez vode se može preživjeti najviše devetnaest sati? Gdje se nalazi nepresušni izvor iz kojeg valja crpiti snagu?

Sam je autor o svom pozivu i životu napisao: *Sretan sam u svom pozivu. (...) Ništa ne žalim. Kockao sam se i izgubio. (...) I nije stvar u tome da se život ispunji opasnostima. Ova formula je pretenciozna. Toreadori mi se ne sviđaju. Ne volim opasnost. Znam što volim. Život.*

"Čovjek otkriva sebe u borbi sa zaprekama. Ali, da bi dosegao tu spoznaju, potrebno mu je oruđe. Potrebna mu je blanja, potreban mu je plug. Seljak radom polako otima prirodi pokoju tajnu, a istina koju otkriva je sveopća."

"Oluja, magla i snijeg ponekad će ti praviti probleme. Tada pomisli na sve one koji su to iskusili prije tebe i jednostavno reci samom sebi: ono što je drugima uspjelo, može uvijek uspjeti."

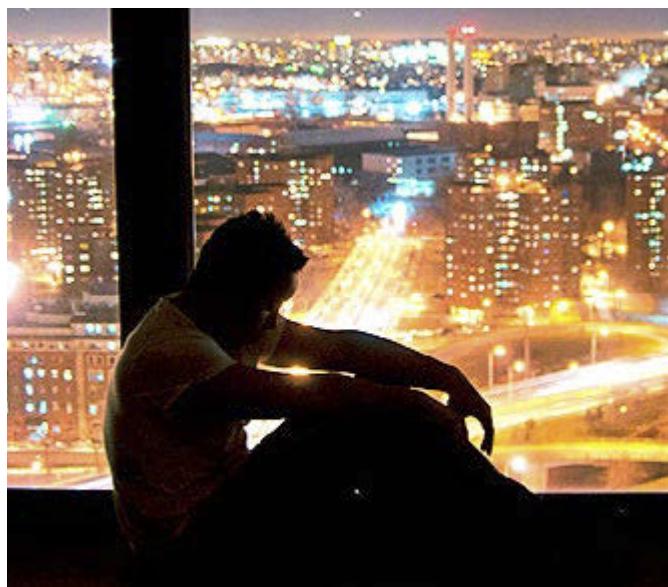
"I zaista, ništa nikada neće zamijeniti izgubljenog druga. Jer stari se drugovi ne stvaraju. Ništa ne vrijedi toliko koliko ono blago zajedničkih uspomena, uspomena na tolike teške trenutke koje smo zajedno proživjeli, na tolike svađe, na tolika pomirenja, na tolike izljeve srca. Takva se prijateljstva ne mogu ponovno izgraditi. Ako posadimo hrast, uzaluđ se nadamo da ćemo se uskoro skloniti pod njegovo lišće."

"Da bismo danas obuhvatili svijet, koristimo jezik koji je bio utvrđen za jučerašnji svijet. I tako nam se čini da život prošlosti bolje odgovara našoj prirodi, samo zbog toga što bolje odgovara našem jeziku. Svaki napredak otjerao nas je malo dalje od navika koje smo tek zadobili, i mi smo zapravo izbjeglice koje još nisu utemeljile novu domovinu."

"Nasuprot te preobražene pustinje, sjećam se igara moje mladosti, mračnog i zlatnog perivoja, kojeg smo naselili bogovima, bezgraničnog kraljevstva koje smo izgradili na tom nikad potpuno upoznatom, nikad potpuno istraženom kvadratnom kilometru.

Činili smo zatvorenu civilizaciju u kojoj su koraci imali okus, u kojoj su stvari imale smisao, koji nije bio dopušten ni u kojoj drugoj. Što ostane, kad jednom postanemo ljudi i živimo po drugim zakonima, od perivoja prepunog sjena djetinjstva, čarobnog, ledenog, vrelog, gdje sada, kada se jednom tamo vratimo, s nekom vrstom očaja prolazimo izvana uza zid, uz mali zid od sivog kamena, čudeći se što pronalazimo zatvorenu tako uskim bedemom jednu pokrajину, koja je za nas značila beskraj, i shvaća-

jući da se više nikad nećemo vratiti u taj beskraj, jer bi se trebalo vratiti u igru, a ne u perivoj."

"Veličina zvanja možda je, prije svega, u tome da sjedinjuje ljude: jer postoji samo jedna prava raskoš, a to su ljudski odnosi. Radeći samo za materijalna dobra, sami gradimo svoju tamnicu. Zatvaramo se u samoću, sa svojim novcem koji se pretvara u pepeo, koji ne donosi ništa što bi bilo vrijedno života."

"Biti čovjek, to upravo znači biti odgovoran. To znači stidjeti se pred bijedom koja, čini se, ne ovisi osebi samoj. To znači biti ponosan na pobjedu koju su postigli drugovi. To znači osjećati, postavljajući svoj kamen, da sudjelujemo u izgradnji svijeta."

"Mi dišemo samo onda kada smo povezani s našom braćom jednim zajedničkim ciljem, koji se nalazi izvan nas, i iskustvo nam pokazuje da voljeti ne znači gledati jedan drugog, već gledati zajedno u istom smjeru. Drugovi postoje samo onda ako se združuju u istom usponu, prema istom vrhu u kojem se pronalaze."

"Kad postanemo svjesni svoje uloge, čak i naj-skromnije, samo tada ćemo biti sretni. Samo tada ćemo moći živjeti u miru i umrijeti u miru, jer ono što daje smisao životu, daje smisao i smrti." ☸

Priredila: Marta Mihičić

Marko Aurelije

MISLI

Marko Anije Ver, poznatiji kao rimski car Marko Aurelije, nazivan i "filozofom na prijestolju", rođen je u Rimu u II. stoljeću kao potomak ugledne plemićke obitelji. Rano je izgubio roditelje pa ga usvaja djed, rimski prefekt, a potom i tadašnji rimski car Antonin Pio koji mu mijenja ime u Marko Aurelije Antonin i imenuje ga svojim nasljednikom. U to se vrijeme Rimsko Carstvo suočavalo s ozbiljnim problemima, kako unutrašnjim tako i vanjskim, ali Markova vladavina u trajanju od devetnaest godina zabilježena je kao posljednje razdoblje sjaja tog Carstva u kojem je još uvijek pobjedivala pravda.

Od mlađih dana zdušno posvećen učenju i posebno stoičkoj filozofiji, prenosio je usvojene ideje kroz svoju vladavinu i svoj osobni život. Može se stoga s dubokim poštovanjem reći da je bio čovjek koji je živio svoja uvjerenja, unatoč svemu i upravo radi svega i svih:

Jedina svrha onoga što radiš, bilo sam, bilo s nekim drugim, služenje je svima i sklad sa svime.

Pred kraj svog života, u kratkim periodima između bitaka i raznih drugih dužnosti, piše dnevnik kao svojevrsnu introspekciju i pomoći samome sebi. No, kako je povijest pokazala, ne samo sebi, već i svim drugim ljudima kao neprocjenjivo blago i dar njegova duha. Knjiga je prevedena mnogo kasnije s grčkog na latinski jezik pod nazivom *Meditationes*. Ovdje iznosimo jedan dio njegovih misli.

O svijete, u skladu sam sa svakim tonom tvoje uzvišene harmonije. Ništa mi nije ni rano ni kasno ako je tebi pravodobno. O prirodo, sve što tvoja doba donose, za mene je plod. Od tebe polazi sve, u tebi je sve i tebi se vraća sve.

* * *

Iskušaj svoju sposobnost da živiš životom dobrog čovjeka, životom onoga koji je zadovoljan ulogom koja mu je pripala u univerzumu, onoga koji jedino teži pravednosti u svome djelu i dobrotvornosti na svome putu.

* * *

Što god svijet govorio ili činio, na meni je da ostanem dobar. Kao što bi zlato, smaragdi i grimiz sebi rekli: "Što god netko govorio ili činio, moram ostati smaragd i sačuvati svoju pravu boju."

* * *

Radi mnogo, ali ne tako da od sebe stvaraš žrtvu i ne sa željom da s tobom suosjećaju ili ti se dive. Poželi samo jedno: da to što radiš ili ne radiš bude dolično razumnom građaninu.

Gledaj ispod površine; nikad ne dopusti da ono istinsko i vrijedno izmakne tvojoj pozornosti.

* * *

Jesam li učinio nesebično djelo? U tom slučaju i ja sam nagrađen. Imaj ovu misao stalno na umu i budi postojan.

* * *

Kako bi imao okrepnu za svoj duh, sjeti se dobrih osobina svojih prijatelja: vještine jednoga, samoza-tajnosti drugoga, nečije plemenitosti i tako dalje. Nema pouzdanijeg lijeka za potištenost nego se ugledati na primjere različitih vrlina koje nepre-stano otkrivaš u ljudima oko sebe. Zato ih uvijek imaj pred očima.

* * *

Traži duboko unutar sebe. Ondje je izvor dobra koji će izvirati dokle god budeš tražio.

* * *

Uzimaj skromno, daj velikodušno.

Može li te ono što ti se dogodilo spriječiti da budeš pravedan, velikodušan, umjeren, razborit, istinoljubiv, slobodan, da sebe poštuješ i da budeš sve ono što čovjeka čini čovjekom?

* * *

Ako ti je nešto teško, nemoj zato misliti da je to izvan moći smrtnika. Baš suprotno, ako je čovjeku išta moguće i ispravno učiniti, smatraj da to onda mora biti moguće i tebi.

* * *

Stvari od kojih strahuješ ili koje izbjegavaš ne dolaze tebi, prije ti odlaziš njima. Obuzdaj stoga svoje prosudbe o njima pa će i te stvari ostati u miru, a ti ih nećeš morati ni izbjegavati ni progoniti.

* * *

Budi sličan stijeni o koju se neprekidno razbijaju valovi; čvrsto ona stoji dok se vodena stihija oko nje polako stišava.

Dovoljno je da tvoje sadašnje mišljenje proizlazi iz uvjerenja, tvoja djela iz nesebičnosti, i da je tvoja duša zadovoljna svime što te snalazi izvana.

* * *

Prvo je pravilo sačuvati duh od briga. Jer sve što postoji mora se pokoriti zakonu prirode... Drugo je pravilo gledati stvarima u oči i prepoznati ih takvima kakve jesu, imajući na umu da ti je dužnost biti dobar čovjek. Učini bez odlaganja ono što ti priroda nalaže; reci ono što ti se čini najispravnijim – ali s uljudnošću, skromno i iskreno.

* * *

Trenutak tvog odlaska sve je bliže. Ako zaboraviš sve drugo i svoju pažnju usmjeriš na svoju dušu, na božansku iskru u njoj, ako svoj strah od svršetka života zamjeniš strahom da ga još nisi ni počeo živjeti u skladu s prirodnim zakonima, tada još možeš postati čovjekom dostoјnjim univerzuma koji ti je dao život. ☺

Priredila: Vesna Bosnar

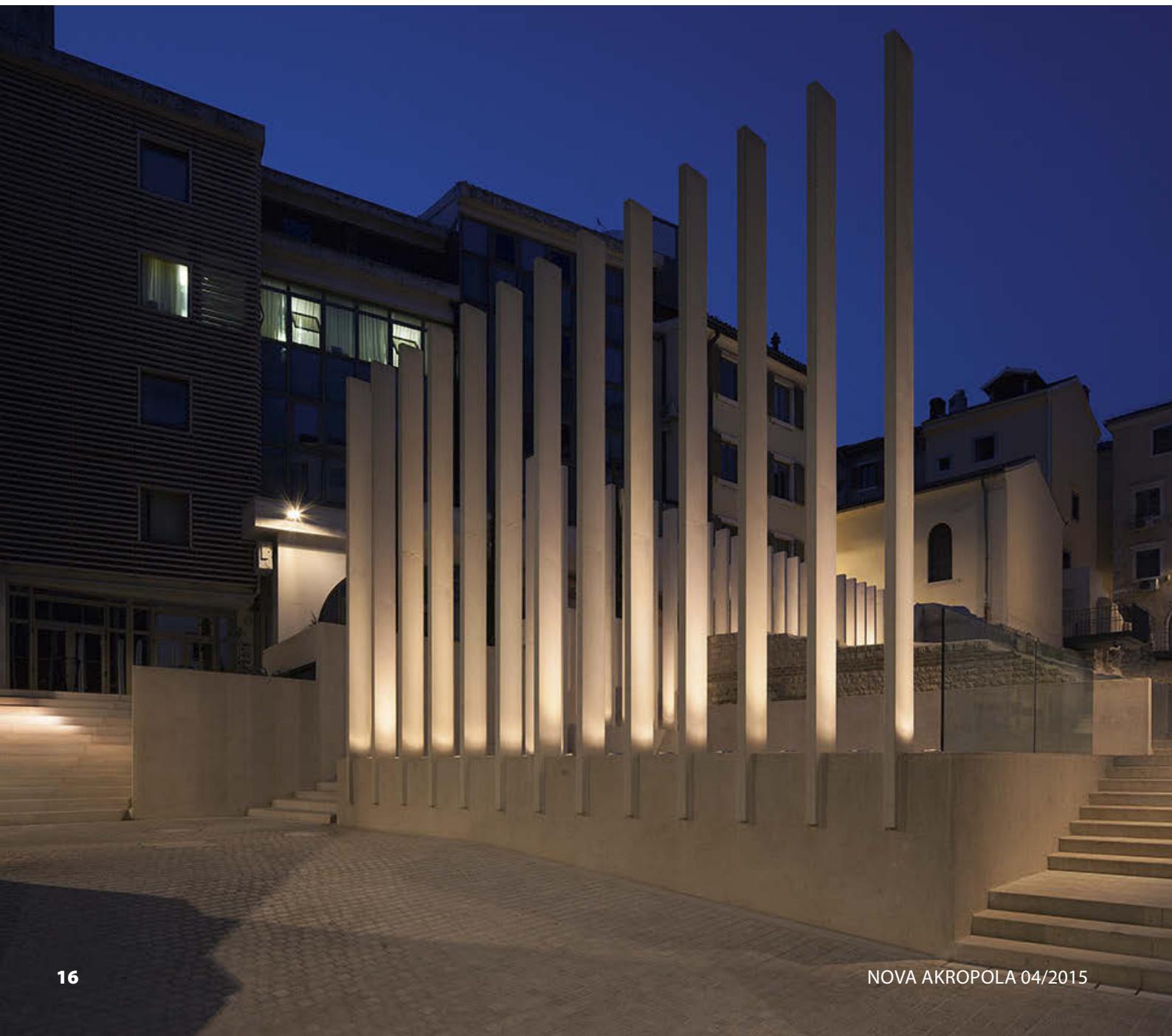

ARHEOLOŠKI PARK

RIJEČKI PRINCIPIJ

Pored Koblerovog trga u Rijeci, točnije u Ulici Julija Klovića, u veljači 2014. godine svečano je otvoren Arheološki park Principij. Dugi su niz godina arheolozi upozoravali da na tom mjestu postoji vrijedan arheološki lokalitet, ali se do 2007. godine nisu provela sustavna

istraživanja. O povjesnom značaju Principija, o njegovoj današnjoj namjeni, ali i o ostalim arheološkim lokalitetima u Gradu Rijeci, doznajemo od arheologinje Nikoline Radić Štivić, ravnateljice Direkcije za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara u Odjelu za kulturu Grada Rijeke.

Što je principij i kada je nastao?

Principij je kompleks zgrada kasnoantičkog vojnog zapovjedništva i standardni dio svih rimskih kastruma, vojnih naselja, kao njihovo upravno i religijsko središte. Sagrađen je u drugoj polovici III. stoljeća, a srušen početkom V. stoljeća.

Kastrum, principij, alpska klauzura, tarsatica...?

Kakva je veza između ovih pojmovaca?

Kastrum je vojni logor u kojem je smještena određena vojna postrojba. Principij je zgrada zapovjedništva kastruma koja se obično nalazi u njegovom središtu. Claustra Alpia Iuliarum ili alpska klauzura jest obrambeni sustav koji se protezao od Tarsatice, današnje Rijeke, prema sjeveru današnje Slovenije. Sustav je izgrađen sredinom III. st. kao zadnja crta obrane središta Rimskog Carstva. Izgrađen je u periodu kada Carstvo prolazi kroz tešku krizu tijekom koje, uz snažan prisik barbara na granicama, dolazi i do unutarnjih borbi za vlast, što dodatno slabi njegovu obrambenu snagu.

Što nam možete reći o onodobnoj Tarsatici?

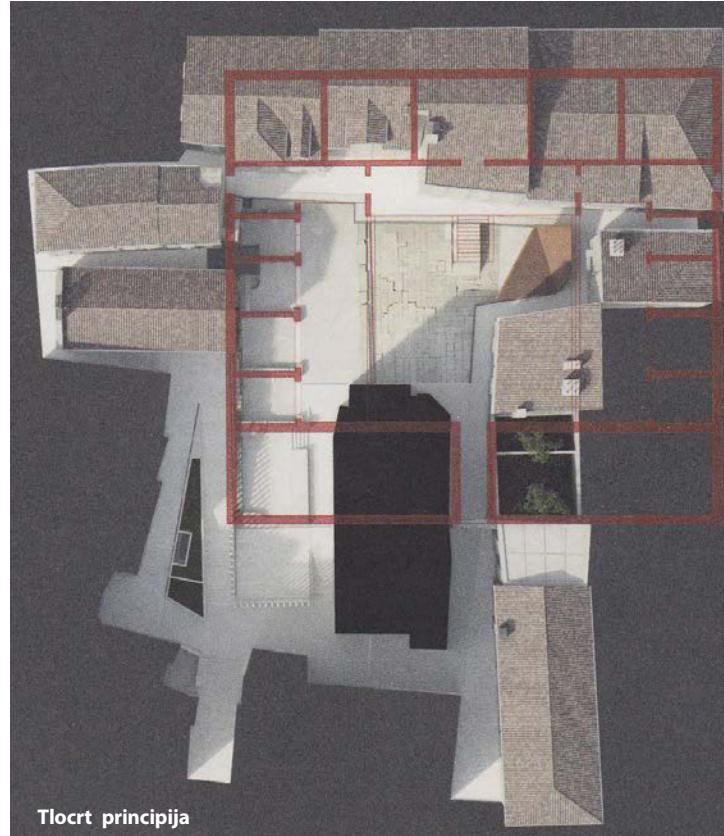
Tarsatica je antičko naselje koje u početku ima civilni karakter, ali gradnjom klauzure biva militizirano, pa ga se uvjetno može okarakterizirati kao kastrum. Upravo gradnja principija predstavlja prekretnicu u razvoju Tarsatice i početak snažnog urbanističkog i društvenog razvoja grada. Iako je za Rimsko Carstvo to iznimno nestabilno vrijeme, za Tarsaticu je ono početak naj-prosperitetnijeg razdoblja u njezinoj povijesti. Razlog tomu možemo tražiti upravo u činjenici da je kao jedina pomorska luka i vojno zapovjedništvo u sustavu klauzure postala mjesto prihvata i razmještaja vojnih postrojbi i svih njihovih potrepština.

Što je sve bilo u sklopu principija?

Središnji dio principija zauzimalo je otvoreno dvorište koje je s triju strana bilo okruženo prostorijama. Bila su to skladišta i spremišta oružja. Nasuprot ulazu u principij nalazila se monumentalna zgrada, u antici poznata pod imenom bazilika. Iza nje, na stražnjoj strani principija, nalazio se niz prostorija u kojima su bili smješteni: blagajna, svetište zastava, časnički uredi, pisarnica i ostali slični sadržaji.

Znamo za kršćansku baziliku, a što nam možete reći o rimskoj bazilici?

Rimski bazilika nije crkva, već mjesto na kojem su se održavala okupljanja i javni govorci. U njoj se nalazila govornica koja se nazivala *suggestus*.

Bazilika se ponekad naziva i poprečnom zgradom principija jer je nasuprot glavnom ulazu zatvarala središnje dvorište. Da se nazivala bazilikom, poznato nam je s jednog antičkog natpisa. Zgrade slične namjene, poput sudova i tržnica, nalazile su se i na antičkim forumima, a nazivane su istim imenom. Kršćanstvo preuzima taj oblik građevine za svoje sakralne objekte.

Blagajna, časnički uredi, pisarnica, sve nam je to poznato i danas. No, kakva je bila uloga svetišta zastava?

S obzirom da su zastave imale veliku simboličku važnost u postrojbama rimske vojske, bile su čuvane na posebnom mjestu unutar principija, u svetištu.

Što je ostalo od nekadašnjeg principija?

Ovi ostaci koje danas vidimo, ostaci su zidova četiriju bočnih prostorija za skladišta i spremišta oružja, a trg koji se ispred njih pruža, ostatak je prednjeg popločanog dvorišta. Na sjeveru se nalaze ostaci stepeništa i pročelja središnje građevine zidane velikim kamenim blokovima, vjerojatno bazilike.

Gdje još postoje ovakva nalazišta?

Gdje god su se pružale granice Rimskog Carstva, uz koje je, naravno, bila vojska kao dio njihove vojne infrastrukture, nalazili su se i principiji. Arheološki lokaliteti na kojima su se nalazili pronađeni su u nekim europskim zemljama (Francuskoj, Njemačkoj,

Rumunjskoj, Mađarskoj, Češkoj), ali kako kažu naši arheolozi, po mjeri očuvanosti ostataka principija, naš je u samome vrhu.

Pokraj Kistanja, blizu Knina, nalaze se ostaci *Burnuma*, rimskog vojnog logora gdje se mogu vidjeti lukovi principija.

Koja je namjera uređenja ovog parka?

Izravna namjera, naravno osim one koja se odnosi na zaštitu i očuvanje samog arheološkog lokaliteta, zapravo je vraćanje javnih prostora životu grada i njegovih građana. Na samom otvorenju, u veljači 2014. godine, izvedbom programa našeg HNK Ivana pl. Zajca, Principij je zasjao u punom sjaju, a tom njegovom potencijalu kao prostoru trga u samom srcu grada, mislim da svjedočimo često kao što je to bilo i za vrijeme Riječkih ljetnih noći.

Što posjetitelju nudi ovaj park i na što ga od slavne povijesti svojim izgledom podsjeća?

Proведенim natječajem kao prvonagrađeni rad odabran je rad na osnovi kojeg je ureden Arheološki park, a potpisuje ga prof. Nenad Fabijanić, dipl. ing. arh.

Ovaj trg, osim što nudi prostor u sklopu kojeg je prezentiran vrijedan arheološki lokalitet, nudi i prostor pun novih sadržaja i otvorenih novih gradskih komunikacija koji ga istovremeno na novi način afirmiraju. Na ovaj način omogućen je aktivan život ovog važnog

urbanog prostora i njegov zašluženi "povratak" u samu jezgru grada Rijeke.

U sklopu ovog projekta izrađen je i novi riječki suvenir. O čemu je riječ?

Novi je riječki suvenir za polazište imao jedan od arheoloških nalaza, a to je mali brončani listić iz III. st. U nizu artefakata pronađenih na ovom arheološkom lokalitetu u središtu grada pronađen je i taj listić za kojeg se pretpostavlja da je dio brončanoga lоворовог vijenca koji se tada običavao polagati na statue.

Koji su još značajni ostaci rimske povijesti u Rijeci?

Jedan od jednako važnih arheoloških lokaliteta nalazi se na Trgu pul Vele crikve. Nalazi su potvrdili i donijeli nove spoznaje kojima je obogaćena slika o antičkom, ali i o srednjovjekovnom i novovjekovnom razdoblju postojanja grada na Rječini. Otkrivene su dvije građevinske faze antičkog termalnog kompleksa, snažan bedem koji je opasavao grad, manji dio antičke prometnice, ostaci ramokršćanske bazilike iz V. stoljeća s reprezentativnim mozaicima i prvim cijelovitim sarkofagom pronađenim na području Rijeke te kasnosred-

njovjekovno groblje. Sarkofag je nakon konzervacije i restauracije izložen ispred Guvernerove palače.

Planiraju li se oni u dogledno vrijeme izložiti na sličan način?

Naravno da nam je upravo realizacija ovog projekta od iznimne važnosti, ali zbog njegove kompleksnosti i procedura do trenutka ishodenja svih potrebnih dozvola i osiguravanja finansijskih uvjeta za njegovu realizaciju, teško je govoriti o trenutku kada ćemo započeti s izvođenjem radova. ☺

Priredila: Marta Mihicic

Emile Galle

PJESNIK NA STAKLU

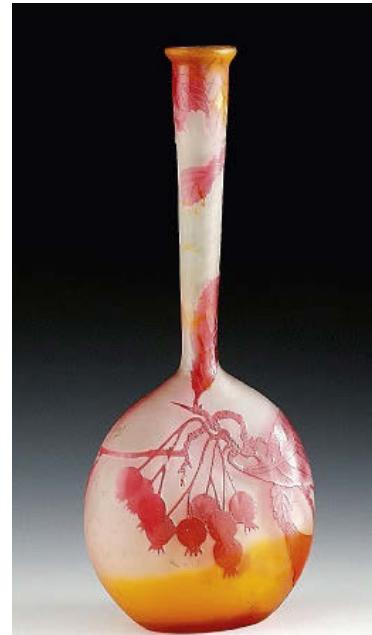
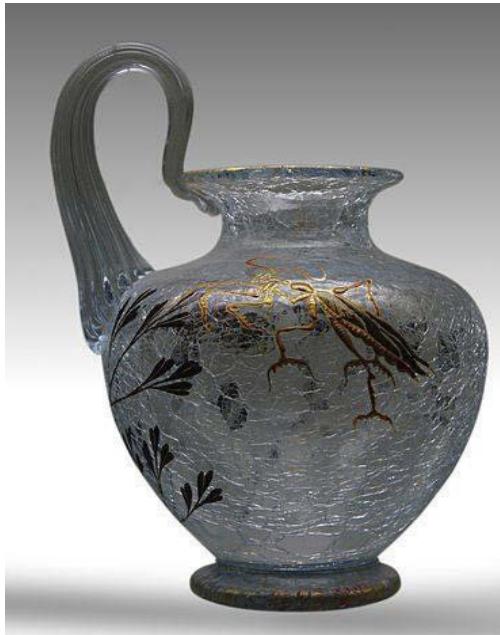
Anastazija Pulja

Francuski umjetnik Emile Galle jedan je od najistaknutijih slikara na staklu svog vremena. Smatra se jednim od pokretača novog stila u umjetnosti, u Francuskoj nazvanog *Art Nouveau*.

Rodio se 1846. godine u Nancyju, gradu poznatom po izradi keramike i namještaja. Otac mu je također bio vrstan majstor na tom području. Nakon studija filozofije, botanike i umjetnosti mladi se Galle posvetio izučavanju izrade stakla u Meisenthalu.

Različita znanja koja je skupio uspio je objediti u istančanoj umjetnosti izrade vaza i stolnih svjetiljki. Istraživanja na području botanike, sati koje je provodio u prirodi proučavajući njene oblike i strukture, utjecali su na preciznost, vjerodstojnost i ljepotu njegovih radova u koje je utkana i snažno izražena ljubav prema prirodi.

Slijedeći trag simbolista, težio je prodrijeti u dubine prirode i nastojao prikazati onaj nedodirljivi svijet prirode, koristeći njene motive kao simbole koji u očima promatrača bude njen skriveni duh. Pejzaži, motivi orhideja, krizantema, paprati, andelika, jaglaca, ptica, cvrčaka, leptira i vilinskih konjica oživljavaju na njegovim vazama u jednom posve

novom svjetlu, kao nagovještaj skrivenog, tajanstvenog svijeta ljepote koji nadilazi pojavnu stvarnost.

Uveo je mnoge tehničke inovacije u umjetnost, kombinirajući drevne tehnike emajliranja, izrade kameja i inkrustacije koje je upoznao putujući Europom. Uveo je nekoliko novih procesa u rad na staklu, što mu je omogućilo stvaranje vlastitog osebujnog stila i veću suptilnost izražaja. Zbog toga su njegova slikarska djela, koja se danas smatraju remek djelima, kritičari nazivali poezijom na staklu.

Zajedno s nekolicinom tadašnjih umjetnika i istomisljenika 1901. godine osnovao je l'Ecole de Nancy, pokušavajući prenijeti i sačuvati ideje, znanja i tehnike novog stila koji se tek počeo probijati u umjetnički svijet tadašnje Europe. Kao cilj vlastitog rada naveo je istraživanje prirode, ljubav prema prirodi i umjetnosti te potrebu da izrazi ono što osjeća u srcu. Umro je 1904. godine, prerano da ostvari sve što je zacrtao.

Danas se njegovim djelima možemo diviti u poznatim muzejima kao što su Ermitaž u Petrogradu, Macklowe Gallery u New Yorku, d'Orsay u Parizu i l'École u Nancyju, otkud je krenuo Art Nouveau. ☺

DRAGO KAMENJE

Prije nekoliko godina u jednoj prestižnoj američkoj školi jedan je profesor svojim učenicima održao izuzetno predavanje o socijalnoj ekonomiji. Profesor je pažljivo postavio na stol staklenu posudu, bez ikakva objašnjenja. Zatim je izvadio vreću punu kamenja i jedan po jedan stavio u posudu, sve dok je nije napunio. Nakon toga je pitao svoje učenike: "Je li posuda puna?"

"Jeste", složili su se učenici.

Profesor se nasmijao. Ispod stola izvukao je drugu vreću napunjenu šljunkom. Uspio je ubaciti manje kamenčiće u prostor između većeg kamenja u posudi. Ponovno je pitao učenike: "Je li sada posuda puna?"

"Nije", čuo se odgovor. Učenici su već shvatili da nešto slijedi.

I bili su u pravu jer je profesor donio vreću s finim pijeskom. U posudu punu kamenja i šljunka uspio je ubaciti i nešto pijeska. Opet je upitao učenike: "Je li sada posuda puna?"

"Poznavajući vas, vjerojatno nije", odgovorili su učenici.

Nasmijavši se njihovu odgovoru, donio je mali vrč vode koju je ulio u posudu punu kamenja, šljunka i pijeska. Kada voda više nije stala u posudu, spustio je vrč i pogledao u razred.

"Dakle, što možete iz ovoga naučiti?" upitao je učenike.

Jedan od njih odgovorio je: "Bez obzira koliko vam je pretrpan raspored, uvijek u njega možete nešto dodatno ubaciti!" Bila je to ipak poslovna škola.

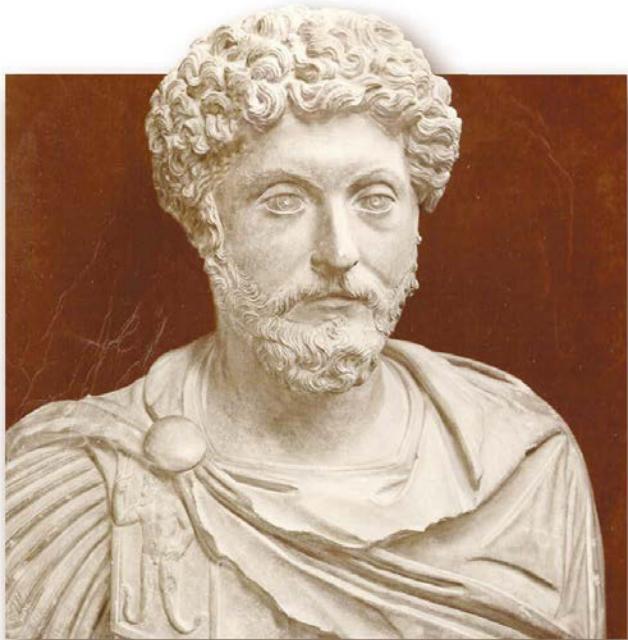
"Ne", zagrmio je profesor. "To pokazuje slijedeće: želite li da vam veliko kamenje stane u nešto, morate najprije njega ubaciti."

Bila je to pouka o prioritetima.

Što je "veliko kamenje" u vašoj "posudi"? Što je najvažnije u vašem životu što treba u njega stati? Molim vas, osigurajte u svom rasporedu najprije mjesto za "drago kamenje". U protivnom nikada nećete naći prostor za njega, nikada ga nećete dosegnuti. ☺

Odabrala: Nives Lozar
Iz knjige: Ajahn Brahm - Krava koja je plakala i druge budističke priče o sreći

PONOVLJENO IZDANJE!

Marko Aurelije

MISLI

OSIJEK: D. Neumana 6, 031 200 630
PULA: Uspon na Kaštel 2, 098 900 4406
RIJEKA: Jadrarska 5/3, 051 213 020
SPLIT: Slavićeva 47, 021 486 366

VARAŽDIN: V. Nazora 1, 095 5959 950
ZADAR: J.J.Strossmayera 8, 098 840 270
ZAGREB: Ilica 36, tel: 01 481 2222
fax: 01 2330 450

Unizu povijesnih karika koje su stvarale zapadnu civilizaciju značajno mjesto pripada stoičkoj filozofiji, jednom od posljednjih velikih filozofskih sustava antičke Grčke.

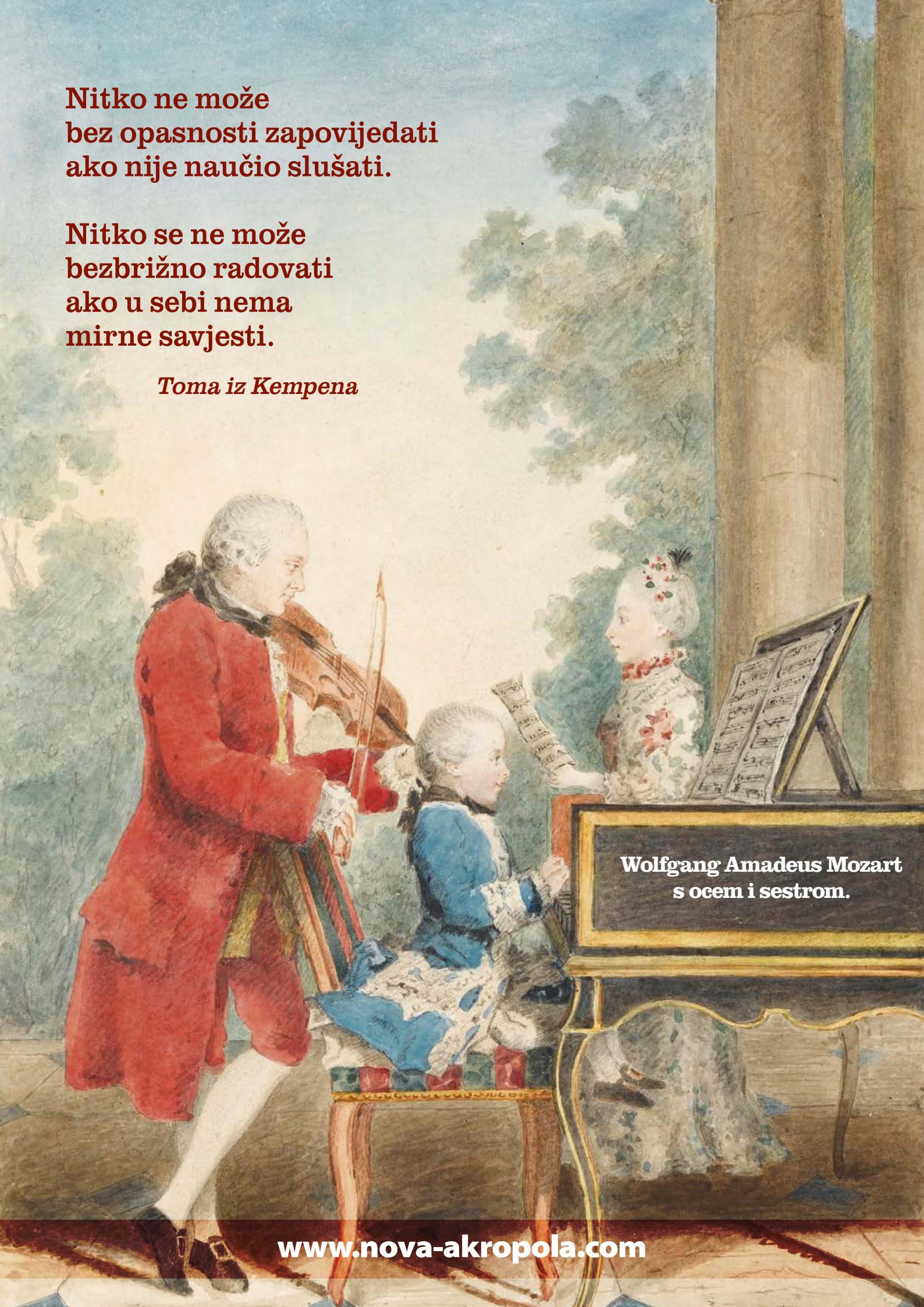
Ljudski život, njegov smisao i ostvarenje istinskog čovjeka, temeljna su preokupacija stoika. Sve prepreke, ali i odgovori, nalaze se u samom čovjeku. No, stoici ne razmišljaju samo o čovjeku pojedincu. Čovjek je biće zajednice, građanin svijeta, onaj koji svjesno radi za dobrobit zajednice kojoj pripada.

Ova načela dobila su svoj puni izraz u rimskom razdoblju stičke filozofije čiji je posljednji veliki predstavnik Marko Aurelije.

Marko Aurelije bio je rimski car i filozof. Iako je za njega carski položaj predstavlja težak teret, on ga stoci prihvata kao dužnost koju za života treba ostvariti. Njegova istinska težnja kao državnika i cara bila je praktično ostvarenje stocičkog ideala.

U posljednjim godinama života piše dnevnik misli u kojem analizira svoje postupke i kao filozof savjetuje i podučava Marka Aurelija, čovjeka i cara.

Misli su djelo koje je jednako zapazio i aktualno danas jer iz njegovih stranica ne progovara rimski car iz II. stoljeća, nego jednostavna dobrota ljudske duše koju svako razdoblje može prepoznati.

A historical painting depicting Wolfgang Amadeus Mozart and his family. On the left, a man in a red coat and white breeches plays a violin. In the center, a young boy in a blue jacket and white breeches sits at a harpsichord. To the right, a woman in a white dress with a floral headpiece looks on. A music stand with sheet music is positioned to the right of the harpsichord.

**Nitko ne može
bez opasnosti zapovijedati
ako nije naučio slušati.**

**Nitko se ne može
bezbrižno radovati
ako u sebi nema
mirne savjesti.**

Toma iz Kempena

**Wolfgang Amadeus Mozart
s ocem i sestrom.**